

Dotze claus de les mines de sal de Sallent i Súria

- ▶ ICL, l'empresa israeliana que gestiona aquesta activitat al Bages, està en el punt de mira per l'impacte ambiental, així com per les condicions laborals dels treballadors
 - ▶ Una sentència ferma obliga a la companyia a buidar la muntanya de sal del Cogulló, a Sallent, on ara vol fer una planta fotovoltaica; veïns i entitats ambientalistes temen que sigui una excusa per evitar enretirar el runam salí
- ☐ Denúncia de l'impacte ambiental i social de la indústria tecnològica a les portes del Mobile World Congress

Núria Segura Insa | 27/03/2023 a les 08:00h

El Cogulló de Sallent és una muntanya de runam salí de 500 metres d'alçada | Núria Segura Insa

La mina de sal a Súria, gestionada per l'empresa Israel Chemical Limited (ICL) Iberia - abans Iberpotash - està en el punt de mira per les seves condicions laborals i l'impacte ambiental que genera. Per un costat, el passat 9 de març van morir tres joves geòlegs perquè es va esfondrar el sostre mentre feien una inspecció rutinària de seguretat en una galeria a 650 metres sota terra. Per l'altre, el dia 17 va sortir a llum que l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) investiga a la companyia per un abocament de salmorra, aigua amb un elevat índex de sal, que es va produir l'1 de març a la riera del Tordell, que desemboca al riu Cardener.

No és la primera vegada que es produeix un accident mortal en una mina d'ICL. Des del 2012, en registra més d'una vintena: 15 a Sallent i 6 a Súria. D'altra banda, l'empresa ja ha estat condemnada per l'impacte ambiental que ha tingut l'escombrera de sal del Cogulló, a Sallent, cosa que ha comportat la salinització del riu Llobregat, un problema de país que afecta des del Bages fins a l'àrea metropolitana.

La fàbrica d'ICL a Sallent, que va finalitzar l'activitat el 2019 i que ara, teòricament, funciona per treure els runams salins del Cogulló i la Butjosa Foto: Núria Segura Insa

Precisament, arran de la sentència, ha aturat la seva activitat a Sallent, que l'ha traslladat a Súria, alhora que està obligada a buidar el Cogulló. Amb tot, recentment, la Comissió Territorial d'Urbanisme de la Catalunya Central ha aprovat una reforma del pla urbanístic perquè ICL pugui construir una planta fotovoltaica en el Cogulló. Veïns, entitats ecologistes i la Unió de Pagesos ho miren amb recel perquè temen que sigui una excusa de l'empresa per no buidar el runam.

1. L'inici de les mines de sal

Una enorme muntanya blanca corona Sallent. És el Cogulló, un runam salí de 500 metres d'altura i

48 hectàrees que es pot visualitzar des de qualsevol punt d'aquesta localitat. El Bages amaga sota terra una rica conca salina, que prové de fa més de 35 milions d'anys quan es va evaporar el mar, que arribava fins aquesta zona. Això ha comportat que sigui una rica font de recursos per l'explotació minera de sal, una història que va començar ara fa més de 100 anys.

Un primer pla del Cogulló, l'escombrera de sal més gran del Bages Foto: Núria Segura Insa

Tot va començar el 1912 quan es va descobrir a 60 metres de profunditat un jaciment salí a Súria. Arran d'això, es van fer diferents sondejos que van constatar que al Bages hi existia una conca minera rica en potassa, un material que s'empra per fer adob i explosius. A partir d'aquí es va procedir a construir pous i plantes de separació, cosa que va comportar l'inici de l'explotació comercial de potàssica a Súria (1925), Cardona (1930) i Sallent (1932). Ara bé, mentre els anys noranta l'activitat minera es va aturar a Cardona, a Súria i Sallent ha crescut exponencialment, especialment, des que el 1998 l'empresa israeliana ICL va adquirir aquests jaciments.

2. Les relacions econòmiques i de poder entorn de l'aigua

Abans de pertànyer a l'empresa israeliana, les mines de sal han passat per mans públiques i privades. «Quan comences a gratar en els poders que governen l'aigua, acabes trobant que són els mateixos poders que governen el sector químic, el dels transports, la banca», especifica el periodista Jordi Fortuny, qui està escrivint un llibre sobre les relacions dels poders econòmics i polítics entorn de l'aigua.

Una de les línies de la seva investigació és com es conjuguen aquestes relacions entorn de les mines de sal i potassa del Bages. Un dels punts claus és que l'activitat minera ha comportat la salinització del riu Llobregat, per la qual cosa s'ha hagut de tractar l'aigua per potabilitzar-la. Això,

segons Fortuny, ha comportat que en determinats moments de la història hi ha hagut connexions entre les empreses mineres i les de subministrament d'aigua. «Els capitals eren els mateixos», afirma el periodista. Un triangle amorós, en el qual també s'hi sumen les empreses de ferrocarrils, que col·laboraven amb les societats mineres per al transport dels productes.

Arran de l'impacte ambiental del Cogulló, l'aigua dels entorns és salada Foto: Núria Segura Insa

Aquesta relació es va començar a gestar amb la fi de la Primera Guerra Mundial. Als inicis, l'explotació minera i la gestió de l'aigua estava en mans de companyies belgues i franceses, respectivament, que es van empobrir amb el conflicte. Això va comportar que empresaris catalans es quedessin amb aquests negocis alhora que controlaven la política del país.

Principalment, el periodista assenyala els fundadors de la Lliga Regionalista, posteriorment Lliga de Catalunya. «La dreta, la Lliga, el poder econòmic i polític eren el mateix: les mateixes persones i famílies», ressalta Fortuny que també forma part de la plataforma SOS Llobregat. En aquest context, exposa que aquesta relació es va mantenir durant el franquisme, ja que aquests empresaris van finançar-lo.

Amb tot, durant la dictadura, Madrid va anar agafant a poc a poc poder, la banca catalana va perdre pes i les empreses van passar a mans dels franquistes. «Moltes vegades, però, eren les mateixes persones, que tot i ser fundadors de la Lliga, durant el franquisme es van fer falangistes i van militar al franquisme», exposa el periodista. Una situació que, narra Fortuny, es va allargar fins a la mort del dictador.

Actualment, l'escombrera del Cogulló té 48 hectàrees de runam salí Foto: Núria Segura Insa

A l'era democràtica «es van fer aquells poders anacrònics», en els quals els directius de bancs com La Caixa eren els mateixos que els d'empreses com Aigües de Barcelona. En el cas de les mines de potassa van passar a ser de titularitat pública: primer, de l'Institut Nacional d'Indústria (INE) i; posteriorment, de la Societat Estatal de Participacions i Indústries (SEPI).

Finalment, el 1998, amb l'argument que aquestes activitats mineres eren insostenibles, van passar a mans privades. Va ser llavors quan Iberpotash, empresa del grup ICL, va comprar les mines de potassa al primer govern de José María Aznar, en un moment que Josep Piqué era el ministre d'Indústria i responsable de la SEPI.

3. Connivència de l'administració amb ICL: llocs de feina o contaminació?

Malgrat que aquestes connexions econòmiques i polítiques no han tingut lloc des que les mines de potassa estan en mans d'ICL, Fortuny en ressalta la connivència amb els governs de l'estat espanyol, català i local. «L'administració pública ha tingut una absoluta tolerància. L'excusa que s'ha donat és que és la principal empresa del Bages i la que dona més llocs de treball», emfatitza el periodista.

No és l'única veu que destaca aquesta connivència, que s'ha basat a interposar els llocs de feina a l'impacte ambiental. «Aquesta empresa pot treballar d'una manera més segura i sostenible, però sempre s'ha primat els beneficis privats per sobre dels interessos públics i la contaminació de les aigües», exposa Guillem Cabra, representant de la CUP al Consell Comarcal del Bages. A més, assegura que malgrat que han treballat amb opacitat, «sempre ha tingut beneplàcit de totes les institucions» i, a diferència d'altres empreses, com les pedreres, no se'ls ha exigint cap reparació

ambiental fins que no han arribat les sentències judicials. «El que no poden dir és que no coneixien les males pràctiques de la mineria», subratlla Cabra.

L'activitat minera a Sallent va donar feina a centenars de persones Foto: Núria Segura Insa

En la mateixa línia s'expressa Jordi Badia, de l'entitat ambientalista Montsalat: «Hi ha una qüestió moral, que en els petits se'ls obliga a complir les qüestions ambientals, al més gran se li perdona tot, malgrat que contamina més».

El 2013, enmig de la crisi econòmica i amb un atur a Catalunya superior al 13%, la justícia va tombar l'autorització mediambiental, que el govern del tripartit havia atorgat a Iberpotash el 2008 per continuar abocant el runam al Cogulló. Amb aquest context de rerefons, el llavors president de la Generalitat, Artur Mas, va fer un viatge oficial a Israel on es va reunir amb els principals responsables d'ICL. Després de la trobada, Mas va oferir una roda de premsa on va ser preguntat sobre l'activitat d'ICL. «A Catalunya estem intentant que es faci la inversió d'aquesta empresa perquè el principal problema que tenim és l'atur», va afirmar el llavors president, que hi va afegir: «És evident que l'activitat extractiva té afectació sobre el terreny, que estem intentant minimitzar».

Máximo de la Corte coneix de primera mà aquesta dualitat que ha comportat la mina per a Sallent, ja que ell hi va treballar durant 27 anys, des del 1989 fins al 2016, quan es va jubilar. «Va generar llocs de feina, però al mateix temps va comportar perjudicis per la població», assegura De la Corte, qui va ser representant de la CGT en el comitè d'empresa, un òrgan que també va presidir a inicis de la dècada passada. «Ha comportat la salinització de la zona, ha tingut un impacte pel medi ambient», afirma De la Corte, qui reconeix que les coses es podrien haver fet d'una altra manera. «Això també mostra la deixadesa dels nostres governants, que els hi haurien d'haver dit que no»,

assevera.

Malgrat crear llocs de feina, la mineria també va reportar greus impactes al medi ambient Foto: Núria Segura Insa

Una de les persones que s'ha hagut d'enfrontar a aquesta connivència de les administracions és l'advocat Climent Fernández, que ha defensat davant dels tribunals els veïns del barri de la Rampinya de Sallent, afectats per l'impacte ambiental i paisatgístic del Cogulló. «Tot això, qui ho permet és l'administració», al·lega Fernández que explica que, principalment, els plets han estat contra les institucions públiques. Amb tot, exposa que «qui mana i marca el rumb» és ICL. «Nosaltres no volem que tanquin l'activitat, però que tinguin un cert respecte per al medi ambient», defensa.

4. La salinització del Llobregat i els seus entorns

Una mostra recent de com es produeix aquesta contaminació va sortir a la llum el passat 18 de març. Diversos mitjans de comunicació van informar que l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) estava investigant a ICL per un vessament de salmorra a la riera del Tordell (Súria), que desemboca al riu Cardener, que és afluent del Llobregat. Al detall, els fets es van produir el passat 1 de març arran de l'obstrucció d'una canonada, que va produir la fuga de salmorra. Segons fonts de la companyia consultades pel diari Regió 7, la canonada ja ha estat reparada i ara treballa per neutralitzar els efectes de la salmorra. Per la seva part, l'ACA ha fet un requeriment a la minera perquè restitueixi el medi ambient alhora que ha obert un expedient i, ara, avalua les accions a emprendre.

Aquesta no és la primera vegada que l'empresa minera està en el centre de la diana per l'impacte

ambiental de la seva activitat. Ara bé, fins ara, havia estat en el punt de mira, principalment, a Sallent on hi ha el runam salí del Cogulló, el més gran del Bages. Es dona el cas que aquest no està impermeabilitzat, per la qual cosa la sal es va filtrant al subsòl fins que acaba sortint a la superfície i va a parar a les rieres o al mateix riu Llobregat, explica Jep Ribera, de l'entitat ambientalista Prou Sal. A més, indica, que el problema s'incrementa quan plou i, per tant, la sal es dissol i l'aigua que es filtra encara és més salada.

El problema principal del runam salí del Cogulló és que no està impermeabilitzat i, això, ha comportat la salinització del riu Llobregat Foto: Núria Segura Insa

El paisatge als voltants del runam és erm, ja que la salinització del subsòl ha matat les plantes. En un naixent en una pedra, l'aigua surt salada com la del mar, en lloc de dolça, com pertocaria en una comarca com el Bages.

De la Corte reconeix que, quan ell treballava a ICL, no existia cap protocol per evitar la contaminació del subsòl. Assegura que, durant anys, hi havia trapes, per on s'abocava l'aigua directament al Llobregat. «Si tenies un problema a la fàbrica, aquesta s'inundava o es vessava la sal, es tirava directament al riu», afirma.

Un dels afectats és Josep Bover, membre de la Permanent del Bages i responsable sector boví del Bages de la Unió de Pagesos (UP), que viu molt a prop del runam salí. En aquest sentit, ha exposat que la salinització de les aigües ha estat molt perjudicial per a les finques que estan al voltant del Cogulló al llarg de la història. «Ha afectat parcel·les agrícoles, viviers, boscos i al bestiar. L'aigua dels pous s'ha salat i hi ha bestiar que s'ha mort arran de la sal», diu visiblement compungit Bover, qui ressalta: «Nosaltres no estem en contra de la mineria, sinó de la gestió que se n'ha fet».

Des del 1979, Freshwater Ecology, Hydrology and Management (FEHM) de la Universitat de Barcelona (UB) estudia la qualitat de les aigües dels rius que subministren a l'àrea metropolitana, entre ells el Llobregat, per la qual cosa han analitzat l'impacte de la mineria en aquest fluvial. Narcís Prat, investigador d'aquest grup, doctor en Biologia i catedràtic d'Ecologia de la UB, especifica que la quantitat de sal a l'aigua es mesura per la conductivitat. En aquest context, una aigua de muntanya neta i pura té 50 mil·lisiemens de conductivitat, mentre que la del mar 55.000. La majoria d'organismes, detalla Prat, estan acostumats a viure entre els 700 i 1.000 mil·lisiemens.

L'entorn al voltant de l'escombrera del Cogulló és erm per l'impacte de la salinització Foto: Núria Segura Insa

En aquest context, indica que quan baixa una riuada al torrent Soldevila, proper al Cogulló, la conductivitat pot tenir entre 20.000 i 30.000 mil·lisiemens. «A Soldevila no hi ha res, està tot mort», remarca Prat, que relata que aquesta situació s'agreuja quan es trenca el col·lector de salmorres, que porta el runam salí des de la conca del Bages al mar. Quan això succeeix, afirma, apareixen animals i peixos morts al riu.

Segons un estudi del FEHM, en el cas del Cardener, que passa per Súria, la conductivitat és alta i, per tant, superior als 1.000 mil·lisiemens. Aquesta situació també es dona a l'Eix del Llobregat per sota de Manresa, és a dir, un cop ha creuat la conca salina del Bages.

Això, segons Prat, ha tingut els seus efectes a la zona, ja que per sobre dels 1.000 mil·lisiemens només resisteixen les espècies més tolerants. Per això, detalla, a partir de Balsareny i, especialment, de Súria i Sallent, «hi ha moltíssimes espècies que desapareixen»; mentre que les que sobreviuen, «estan molt estressades perquè s'han de treure constantment la sal de dins, si no, quedarien deshidratades». Malgrat que les plantes poden aguantar una salinitat fins als 3.000

mil·lisiemens, les que estan al costat del Cogulló moren perquè no poden processar la quantitat de sal que hi ha al subsòl, relata.

5. Un problema de país

Els entrevistats coincideixen que la salinització del riu Llobregat no és només una cosa que afecta el Bages, sinó que és un problema de país, ja que el fluvial subministra aigua a l'àrea metropolitana de Barcelona on viuen quatre milions de persones. Potabilitzar aquesta aigua, manifesten, ha costat molts diners als contribuents i lamenten que mentre que és una empresa privada qui contamina, la seva reparació es finança amb fons públics.

El 1980 es va construir la potabilitzadora d'Abrera que té, entre altres funcions, la de dessalinitzar l'aigua del Llobregat. «És la dessalinitzadora fluvial més gran del món», precisa Fortuny. Una infraestructura que no ha estat barata. A tall d'exemple, el 2009 l'ACA va destinar 73,5 milions d'euros (IVA exclòs) per instal·lar a la planta d'Abrera una tecnologia de membrana consistent en l'electrodiàlisi reversible per eliminar els continguts salins i contaminants de l'aigua.

Aquesta no és l'única despesa de diners públics destinada a millorar la qualitat del riu. El 2009, l'ACA també va invertir 121 milions d'euros (IVA exclòs) en diverses tasques per reparar els danys ambientals dels diferents runams salins del Bages. Entre aquests s'inclouen, 64 milions d'euros per fer un desdoblament del col·lector de salmorres en el tram d'Abrera a Sant Joan Despí. La idea era que aquest arribés fins al Bages, però no es va arribar a executar la part que unia Abrera i Balsareny, pressupostada en 117 milions d'euros.

El col·lector de salmorra, inaugurat el 1989, tenia com a objectiu portar la salmorra del Bages al litoral per abocar-la directament al mar. D'aquesta manera, es volia evitar la salinització del Llobregat que, segons Prat, va arribar a una conductivitat d'uns 7.000 mil·lisiemens al tram de Sant Joan Despí, per la qual cosa l'aigua no era potable.

Ara bé, una de les controvèrsies d'aquest col·lector ha estat les conseqüències que ha comportat per al medi ambient cada cop que pateix una fuga. Quan això succeeix, diu Prat, "ho mata tot". Tal com va denunciar Montsalat, en els seus primers vint anys va tenir al voltant de 300 fuites o trencaments, entre ells els que van arruinar el paratge natural de la Corbatera (Sallent) l'agost del 2008 i juny del 2009. Llavors, es va declarar que el col·lector va quedar obsolet i es va procedir a projectar-ne un segon, del qual només es va acabar fent el primer tram.

L'aigua que surt d'aquestes roques properes al Cogulló és totalment salada Foto: Núria Segura Insa

Dotze anys després, l'agost del 2022, es van iniciar les obres d'aquesta part del nou col·lector, que s'estima que estarà finalitzat el juny del 2026. A diferència de les anteriors ocasions, però, aquesta vegada està previst que part de la infraestructura la pagarà ICL com a principal beneficiària. En aquest sentit, aportarà 98 milions dels 110 pressupostats. Amb tot la Generalitat avançarà 52 milions d'euros. També, cal destacar l'impacte social de la infraestructura, que suposarà l'expropiació d'unes 300 finques, distribuïdes en 22 municipis, 18 dels quals al Bages.

A més, per poder dissoldre la sal que haurà d'anar al col·lector, l'ACA es compromet a finalitzar la conducció d'aigua de la planta potabilitzadora de Manresa cap a Súria. El 2020, l'ACA va donar curs a la sol·licitud d'ICL d'emprar 6,86 hm³ anuals de l'Estació Depuradora d'Aigües Residuals (EDAR) del Cardener, a la capital bagenca, el que suposa un 80% de la seva capacitat productiva.

Les diferents fonts consultades lamenten que, en un moment d'emergència climàtica i sequera, es pugui destinar aigua depurada amb diners públics i per al consum humà per dissoldre un runam que prové d'una activitat privada. «És una mostra més del capitalisme descarat: una cosa que és pel bé comú, se la queda una empresa privada», critica Ribera, de Prou Sal. Per la seva part, des d'UP, Bover argumenta que s'hauria de tornar l'aigua regenerada al riu: «S'utilitza per a un sol usuari, quan hi ha quatre milions de persones allà baix» - diu amb relació a l'àrea metropolitana de Barcelona, que es nodreix del riu Llobregat.

*Un solar completament buit i abandonat del barri de l'Estació de Sallent on, antigament, hi havia hagut edificis
Foto: Núria Segura Insa*

6. Sota terra

Al sud de Sallent, una filera de parcel·les buides i abandonades són un miratge del que un dia va ser el barri de l'Estació. Aquest es va construir els anys seixant en els límits de l'antiga explotació minera Enrique.

Arran de l'activitat minera es va produir una bòfia al subsol del barri, cosa que va provocar que els anys noranta apareguessin esquerdes a les cases. Finalment, els habitatges tenien el risc d'esfondrar-se, per la qual cosa els 110 habitants d'aquest barri van haver de ser desallotjats el gener del 2009, traslladats a altres pisos de Sallent, principalment, de lloguer i les cases es van derruir.

Aquestes bòfies es produeixen perquè amb l'activitat minera es creen galeries que, quan queden abandonades, entra aigua i es van creant aquests grans forats sota el subsòl.

Ara, costa creure que aquest espai abandonat un dia va ser habitat. Un barri fantasma, que denota que els impactes de la mineria no es registren només en el sol, sinó també en el subsòl.

Actualment, el barri de l'Estació és una filera de solars, on no hi queda ni rastre del que un dia va ser una zona habitada amb cases Foto: Núria Segura Insa

«L'explotació Enrique era menys fonda. Va entrar aigua dolça i es va foradar més. La de Vilafruns i Súria són galeries de diferents nivells i, com que són més fondes, hi ha menys risc», exposa Badia, que afirma que són galeries llargues, d'uns 20 quilòmetres de longitud. «Per permetre una muntanya com el Cogulló, tot el que s'ha de foradar», reflexiona.

Ara per ara, però, apunta Ribera, «ningú sap el que hi ha realment a sota, quants forats o bòfies». Per la seva part, Bover expressa que «el que hi ha allà sota no es pot arreglar, el que s'ha de fer és gestionar-ho» per evitar la salinització de l'entorn o la creació de bòfies.

«La solució seria que, quan traguessin la sal, omplissin la galeria amb la terra que han tret, però com que no ho fan, després passa el que passa», argumenta Prat.

7. Condicions laborals

Un altre dels motius pels quals ICL està sota la lupa és per les condicions laborals en les mines de sal que gestiona. El 2020, en tan sols tres setmanes, van morir tres treballadors a Vilafruns (entre Sallent i Balsareny), dos dels quals eren subcontractats.

El darrer accident va tenir lloc el 9 de març d'enguany a la mina de Cabassanes (Súria), on es va esfondrar un llis, una pedra de grans dimensions, en una galeria de 650 metres de profunditat. Això, va provocar la defunció de tres joves geòlegs, de 27, 28 i 31 anys, que estaven allà per una inspecció rutinària de seguretat. Tant el jove de 27 com el de 31 anys estudiaven un postgrau a

l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria a Manresa, i el de 28, un doctorat de Geologia a la UB.

Mario de la Corte, que va presidir el comitè d'empresa dels empleats d'ICL a Sallent amb la CGT, va treballar durant 27 anys a la mina de sal Foto: Núria Segura Insa

«La seguretat és un valor essencial per la companyia i pel Grup ICL. En aquests moments s'estan investigant les causes de l'accident conjuntament amb les autoritats competents», va assegurar la companyia en un comunicat posterior a aquest accident.

Ara bé, els sindicats han manifestat en reiterades ocasions les poques mesures de seguretat en les que es treballen en les mines. De fet, segons un comunicat recent de la CGT, en els darrers vuit anys, deu persones han perdut la vida a les mines del Bages. Un fet que van atribuir a la manca de mesures de seguretat. Arran de les darreres morts dels geòlegs, la UGT ha reclamat que s'investigui el succeït. «Darrere dels accidents de treball sempre hi ha alguna mancança que es podria haver evitat», va afirmar recentment el secretari general del sindicat, Josep Maria Álvarez.

De la Corte va treballar en el departament de prevenció de riscos laborals, concretament, s'encarregava de la revisió dels extintors i la supervisió dels equips de salvament. El risc zero, assegura, dins de la mina no existeix, però sí que es pot minimitzar al màxim si es prenen mesures com el soterrament del sostre o la neteja de les pistes. «Comporta uns riscos estar dins de la mina, però si es fa una bona preparació i un bon treball, això es minimitza», destaca.

Un dels problemes principals, però, afirma De la Corte és que, actualment, hi ha dues classes de treballadors a les mines del Bages: uns 500 contractats i entre 200 o 300 subcontractats. Els primers tenen un sou i un conveni laboral dins de la mineria; mentre que els segons fan la mateixa

feina, però amb molts menys drets laborals que els empleats fixes.

Segons un comunicat recent de la UGT, una desena de persones han perdut la vida en els darrers vuit anys en les mines del Bages Foto: Núria Segura Insa

Això, però, va més enllà de les condicions de feina, ja que també afecta la seva capacitat a oposar-se a assumir més o menys riscos. «Hi ha treballadors amb capacitat de dir no perquè hi ha darrere un sindicat i tenen una representació. Aquests poden dir no a ficar-se a un lloc que sigui perillós, a agafar una màquina que no funcioni correctament o sense medis d'extinció, o a pujar a una altura que no estigui justificada. Els altres no ho poden dir perquè l'endemà els acomiaden», defensa.

El problema, diu De la Corte, és que no existeix una llei al respecte o uns inspectors que diguin que aquesta mena de subcontractacions són il·legals. En aquest sentit, explica que les Empreses de Treball Temporal (ETT) no poden subministrar empleats a la mina, cosa que no succeeix amb les companyies subcontractades que, en veritat, haurien de fer labors no vinculades amb la mineria.

«Com que ara part de la plantilla són subcontractats, la qualitat del treball ha empitjorat i hi torna a haver més accidents laborals», afirma Ribera de Prou Sal. Per la seva part, Cabra assegura que els treballadors subcontractats no només fan les tasques més insegures i difícils, sinó que part del seu sou prové de les tones de potassa que treuen. «CCOO, la UGT i la CGT han dit que les mesures de seguretat a les mines han de ser més altes. Una mort a la mina, és un preu massa car», defensa el polític.

8. ICL, als tribunals

Arran de l'impacte ambiental de la seva activitat, ICL ha estat denunciada en reiterades ocasions i

té diverses sentències fermes en contra. Un dels primers advocats que els va fer seure en el banc dels acusats és Climent Fernández, en representació dels veïns del barri de La Rampinya de Sallent en l'àmbit administratiu, i dels perjudicats i el col·lectiu Ecologista l'Alzina en l'àmbit penal.

El primer litigi, però, no va ser només contra ICL, sinó, principalment, contra l'administració pública. El 2008 es va interposar dos recursos contenciós-administratiu contra l'Ajuntament de Sallent: un per no haver incoat un expedient de protecció de la legalitat urbanística; l'altre, contra l'aprovació definitiva del Pla d'Ordenació Urbanística Municipal que permetia ampliar i seguir abocant runam al Cogulló. També aquell any es va portar als tribunals l'autorització ambiental que la Generalitat, governada pel tripartit, havia donat a ICL que permetia continuar abocant residu salí al Cogulló. Després d'una llarga batalla judicial, es va aconseguir guanyar els tres recursos amb sentència ferma: el 2018, el 2017 i el 2015, respectivament. La darrera va anul·lar l'autorització ambiental.

Dos directius i un tècnic d'ICL han estat condemnats per l'impacte ambiental del runam salí del Cogulló Foto: Núria Segura Insa

En el marc d'aquestes sentències, es va determinar que ICL no podria abocar més runam salí al Cogulló, a partir del 2017, però l'empresa va obtenir una pròrroga de dos anys i, finalment, va cessar d'abocar runam el juny del 2019. També, es va determinar que s'havia de retornar el Cogulló a l'estat que tenia l'any 2008, amb retirada de tot el residu acumulat.

D'altra banda, es va seguir un procediment penal per delictes ecològics contra els responsables d'ICL per la contaminació ambiental. Tot es va iniciar arran d'una denúncia de Montsalat del 1997, que va donar lloc a la querrela del Ministeri Fiscal i a la denúncia d'altres perjudicats. Això va acabar amb la sentència ferma de l'any 2016, amb condemna de dos directius i un tècnic de la companyia a un any i mig de presó per la contaminació ambiental de les aigües i no haver fet res per evitar-ho.

A més, també es va determinar que els condemnats, i de manera subsidiària l'empresa, havien d'assumir els costos de la restauració de la zona afectada, amb recuperació de la qualitat de les aigües contaminades de pous, torrents, rius i rieres de Súria, Sallent, Santpedor i Callús, així com la retirada dels runams salins sobre sòls no impermeabilitzats com és el cas del Cogulló.

Arran d'aquestes sentències, ICL va anunciar que posava en marxa el Pla Phoenix per aturar l'activitat a Sallent, traslladar-la a Súria i incloure un programa de restauració de la zona afectada que està sent objecte de revisió en un recurs que es tramita davant la Sala Contenciosa-Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya.

L'escombrera de la Butjosa a Sallent, que ICL ha començat a reduir amb el tractament i comercialització de la sal Foto: Núria Segura Insa

Amb tot, el setembre del 2022, el Jutjat Contenciós Administratiu número. 8, va requerir tant a ICL com a l'ajuntament de Sallent, que es compleixi la sentència dictada per aquell jutjat, ja que considera que no s'està fent res per buidar el runam salí. D'altra banda, el Jutjat Penal número 1 de Manresa va desestimar el març de l'any passat el pla de remediació presentat per ICL alhora que, al mes de juny, el fiscal de medi ambient va reclamar a la companyia que presenti un pla per restaurar la zona afectada.

«Haurien d'haver començat a retirar el runam del Cogulló, però no han tocat ni un gram. Juguen al discurs de l'economia circular», relata Fernández. Afegeix que el pla de l'empresa és tractar el runam i vendre'l com a sal, mentre que la resta es preveu dissoldre en el col·lector de salmorres.

En aquest context, la companyia va anunciar el novembre passat que havia enviat 4.000 tones de l'escombrera de la Butjosa (Sallent), tractades a Súria cap a Holanda per al desgel. Per Badia de

Montsalat, tal com està plantejat aquest pla «és un engany» perquè el runam no té sortida al mercat en els pròxims 50 anys.

9. Hi ha garanties que l'empresa restaurarà el Cogulló?

Tal com explica Fernández, un dels problemes principals és que no existeix cap garantia perquè ICL assumeixi el cost que comporta restaurar el Cogulló, ja que el dipòsit de fiança aportat per l'empresa és molt baix.

El maig del 2008, la Generalitat va reclamar un dipòsit de fiança de 585.153 euros a ICL, una xifra que la mateixa institució va elevar cinc anys després als 6,9 milions d'euros, quan la companyia va ser sentenciada a restaurar i rehabilitar el Cogulló. Per fer la proposta de la nova fiança, la Generalitat va tenir en compte que a l'Agència Catalana de l'Aigua li va costar 13,9 milions d'euros restaurar el runam salí de Vilafruns, entre Balsareny i Sallent, que era sis cops més petit que el Cogulló. A més, a ICL se li va aplicar un descompte del 50%, una rebaixa que es permet quan la zona afectada no és d'interès nacional.

Els veïns i entitats ecologistes adverteixen que no existeixen garanties que l'empresa buidi el runam salí del Cogulló Foto: Núria Segura Insa

De fet, un informe de l'estudi Ramon Folch i associats, especialitzats en eficiència energètica, ja advertia el 2012 que tancar l'abocador del Cogulló tindria un cost de 83,3 milions d'euros, una xifra que es podria arribar a triplicar si es dissolgués completament amb aigua. A més, apuntava que, seguint els criteris de la Unió Europea, la finança hauria de ser d'uns 100 milions d'euros.

D'altra banda, Cabra, qui qualifica la fiança d'irrisòria, posa l'accent en el llarg període que té ICL

per restaurat el Cogulló - 50 anys. «El termini és tan llarg i ampli que no és possible fer complir la sentència», argumenta. En la mateixa línia, es manifesta Bover qui assegura que hi hauria d'haver un calendari d'execució de l'extracció.

«Quan has de restaurar hi ha d'haver una garantia, si no, el que passarà i en tinc el convenciment, és que un dia aquesta empresa marxarà i ens deixarà el problema aquí i haurem de ser tots nosaltres els que haurem d'assumir el cost de la restauració», defensa Fernández. Després d'anys de batalla judicial, l'advocat només té un desig:

«No em voldria morir sense veure resolt alguna cosa, com a mínim, veure-ho encarrilat».

Els veïns lamenten que hagi tancat l'activitat minera a Sallent, mentre continuen els impactes ambientals de les escombreres de la Butjosa i el Cogulló Foto: Núria Segura Insa

10. Tancament de la mina de Sallent

Cabra assegura que el tancament de la mina de Sallent es volia evitar. «Llocs de treballs no vol dir que no hi hagi medi ambient. L'empresa ha de treballar amb la normativa vigent, però fins que no han arribat les sentències judicials, no s'han aturat els abocaments», puntualitza Cabra, que explica que la majoria dels treballadors han estat traslladats a la planta de Súria. «Ara el problema el tenim a Sallent, que ha marxat i ha deixat la porqueria», lamenta.

També és del mateix parer, Ribera de Prou Sal, que agrega que ICL ha utilitzat aigua pública per un ús privat. «Tenim menys aigua i la que tenim està més salinitzada», afirma Ribera, que augura que l'empresa minera no repararà els danys ambientals: «Qualsevol dia marxarà i ens deixarà el pollastre».

Una rampa de la fàbrica d'ICL a Sallent, on no es percep que hi hagi cap activitat després del fi de la mineria en aquesta localitat Foto: Núria Segura Insa

Per la seva part, encara que reconeix que queden temes pendents, Badia es mostra satisfet per les victòries als tribunals que han propiciat que s'hagin assolit altres reptes, com per exemple: la reducció de la contaminació de l'aigua, la instal·lació de pous de captació de salmorra en els runams del Cogulló i el Fustaret (Súria) o la restauració de l'abocador de Vilafruns. Amb tot, reconeix que encara queden temes importants pendents com la captació de la riera de Soldevila, «la zona zero de la salinització», i la del polígon de la Ila (enfront del runam de la Butjosa), la recollida d'aigua salada, la indemnització dels agricultors i ramaders afectats o els plans de restauració dels runams i de l'ecosistema.

11. I què fem amb el Cogulló?

«La gran majoria de gent és conscient que no es pot restaurar amb la tècnica que es diu. Cal posar sobre la taula quina és l'alternativa», indica Cabra. Per Ribera l'única opció és que es retiri completament la muntanya de sal. «Qualsevol solució que es posi ja és un pedaç. Ja anem a mal dades», expressa l'ambientalista.

Badia coincideix que això seria el més ideal, però per a ell la solució més realista és que es tapi i s'impermeabilitzi com el de Vilafruns. Valora que enretirar tot el runam tindria un cost molt elevat i seria un procés llarg. En canvi, si es tapa i impermeabilitza el Cogulló, la despesa seria menor alhora que es podria fer en un període breu de temps. Amb això, a més, es deixaria de contaminar les aigües, s'evita els riscos que comporta el col·lector de salmorres i, finalment, també es permet que es pugui disposar d'aquesta sal per, si més endavant, es comercialitza. «Si volem anar a

màxim, ens quedem sense res».

Des de Montasalat consideren que la solució seria tapar i impermeabilitzar el Cogulló, com es va fer amb el runam salí de Vilafruns Foto: Núria Segura Insa

Per De la Corte, una altra possible solució seria que s'utilitzés la xarxa de ferrocarrils existent per traslladar el runam fins a la costa i que allà es pogués dissoldre al mar. Això, raona, no només reduiria l'impacte ambiental, sinó també que s'emprés aigua potabilitzada per dissoldre la sal. Amb tot, l'extreballador d'ICL no dubta que qui acabarà pagant l'eliminació del Cogulló són els ciutadans, tal com ha passat amb la dessalinitzadora d'Abrera i el seu manteniment.

12. El projecte de la planta fotovoltaica: el temor que no es restauri el Cogulló

Ara l'empresa ha presentat un projecte per construir una planta fotovoltaica dins del Cogulló, una proposta que totes les fonts consultades miren amb recel perquè temen que sigui una excusa per no buidar el runam salí. Amb tot, aquest projecte compta amb l'aval de l'administració, que ha modificat el Pla Director Urbanístic (PDU) de la mineria del Bages perquè sigui una realitat.

Tot es va iniciar el 2020, quan ICL va presentar a la Ponència d'Energies Renovables el projecte del parc solar fotovoltaic del Cogulló, de 30 MWp. En aquell moment, aquest organisme va emetre un informe desfavorable perquè el PDU no contemplava aquest ús en aquests terrenys miners. Ara bé, la Comissió Territorial d'Urbanisme de la Catalunya Central va aprovar els canvis d'usos del sol el 19 d'octubre, una decisió que a finals d'any va ratificar la Comissió Territorial d'Urbanisme de Catalunya, òrgan depenent de la Generalitat. «Cal recordar que ens trobem en un context d'emergència climàtica i de transició energètica», especifica la Generalitat en una nota de premsa, on remarca que es prioritza posar aquest parc solar en sòls ja transformats, enlloc «de posar en

joc altres peces de sòl destinades a usos rústics» i assegura que la infraestructura no pot retardar els plans de restauració.

ICL vol construir una planta fotovoltaica al Cogulló Foto: Núria Segura Insa

Això ha generat desconfiança. Des de la CUP, per exemple, van presentar al·legacions a la modificació al PDU. «És un espai que ve de l'entorn de la contaminació, si es fa un parc fotovoltaic, hauria de ser públic, però una vegada més la Generalitat fa una ampliació urbanística ad hoc per l'empresa minera. D'aquesta manera, la companyia pot continuar generant beneficis de la brossa que ha generat. És una mostra més que el pla de restauració no té garanties», lamenta Cabra.

D'una manera similar, s'expressa Fernández que ja ha presentat un recurs contenciós al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya perquè tiri enrere el PDU. «No es traurà el runam perquè això va amb una instal·lació fixa. Això és el súmmum de riure's de les sentències, de les persones i de tot», diu visiblement molest Fernández.

Des de la Unió de Pagesos al·leguen que aquesta proposta és un «disbarat», ja que el runam es va dissolent i, per tant, està en constant moviment, per la qual cosa no s'hi pot instal·lar res fix. «El que han de fer és complir la sentència i treure el runam i, després, si volen que posin les plaques solars», assenyala Bover.

*Els experts assenyalent que el Llobregat i el seu entorn mai recuperaran l'ecosistema anterior a les mines de sal
Foto: Núria Segura Insa*

Per la seva part, De la Corte es fa creus que l'administració accepti «qualsevol ocurrència» de la minera i es continuï creient ICL, una companyia que «ha mentit sistemàticament». Així mateix, confessa: «M'he sentit enganyat» per l'empresa.

Independentment quin sigui el destí del Cogulló, Prat adverteix: «Mentre hi hagi la mina i la mina no corregeixi els abocaments, no es podrà recuperar el Llobregat». Amb tot, puntualitza, el riu i el seu ecosistema mai tornaran a ser com eren abans de la mineria.

Des de Setembre s'ha contactat, sense èxit, amb l'empresa minera ICL perquè donés la seva versió sobre alguns dels fets exposats en el reportatge.